

Operativni sistemi

Sistemsko programiranje

Upravljanje procesima i nitima

Katedra za računarstvo
Elektronski fakultet u Nišu

Prof. dr Dragan Stojanović

Prof. dr Aleksandar Stanimirović

Prof. dr Bratislav Predić

Sadržaj

- Procesi
- Sistemski pozivi za upravljanje procesima
- Primer
- Niti
- Sistemski pozivi za upravljanje nitima
- Primer

Sadržaj

- **Procesi**
- Sistemski pozivi za upravljanje procesima
- Primer
- Niti
- Sistemski pozivi za upravljanje nitima
- Primer

Procesi

Pojam

- Proces je u osnovi **program koji se izvršava**.
- Svaki proces koji se izvršava na UNIX / Linux sistemu ima **jedinstveni identifikator (PID)**.
- Svaki proces ima svoj **nezavistan adresni prostor** i (obično) jednu nit izvršenja.
- Na sistemu može postojati više procesa koji izvršavaju isti program, ali oni su potpuno nezavisni i imaju zasebne kopije programa i podatke u razdvojenim adresnim prostorima.
- Svaki proces sadrži: programski kod, podatke, magacin i pid.
- Po startovanju sistema postoji samo jedan proces, init, čiji je pid 1.

Procesi

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>

int main(int argc, char * argv[])
{

    // KOD PROCESA

}
```

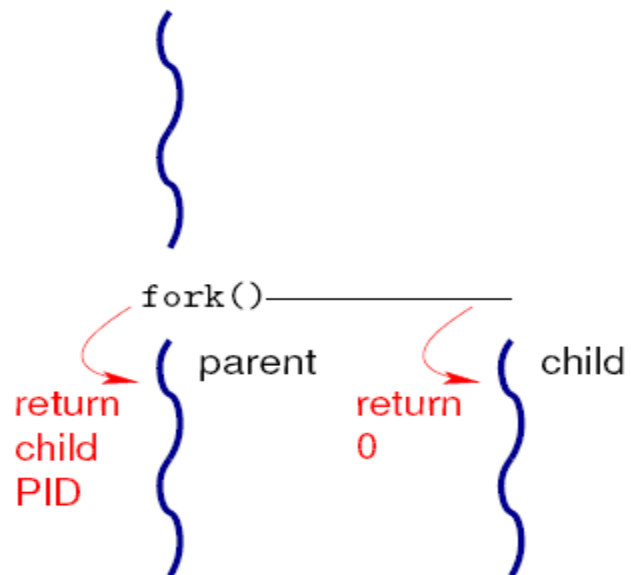
Procesi

Kreiranje novog procesa

- Kod Linux-a se za kreiranje novog procesa koristi tehnika **dupliranja** postojećeg procesa.
- Nakon dupliranja novi proces je **potpuno identičan** starom po svemu osim po **PID-u** i po **adresnom prostoru**.
- Procesi su u sistemu organizovani **hijerarhijski**. Svaki proces ima **roditelja** koji ga je kreirao izvršavanjem odgovarajućeg sistemskog poziva. Svi procesi koje je neki proces kreirao se nazivaju **decom** tog procesa.
- Pošto procesi deca nasleđuju sve attribute od roditeljskog procesa, osim PID-a i adresnog prostora, nasleđuju i programski kod pa proces dete **izvršava isti kod**, i to ne od početka, već **od linije koja sledi iza sistemskog poziva za kreiranje novog procesa**.
- Proces može u **potpunosti zameniti svoj programski kod** i započeti sa izvršavanjem nekog drugog programa korišćenjem odgovarajućeg sistemskog poziva.

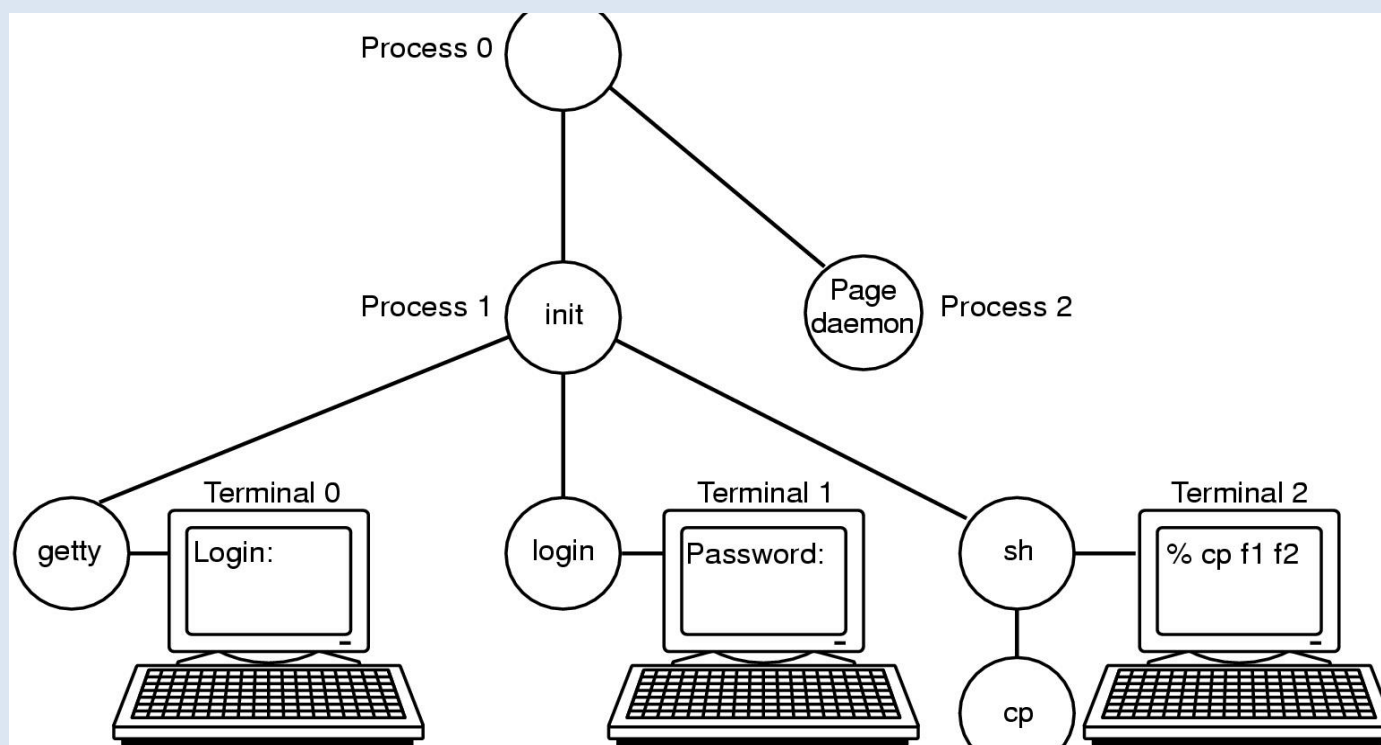
Procesi

Dupliranje procesa

Procesi

Hijerarhija procesa

Sadržaj

- Prosesi
- **Sistemi pozivi za upravljanje procesima**
- Primer
- Niti
- Sistemi pozivi za upravljanje nitima
- Primer

Sistemske pozivi

Kreiranje novog procesa

```
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>
pid_t fork();
```

Semantika

- Nakon kreiranja proces dete je identičan roditeljskom procesu osim u pogledu:
 - ▶ Različiti PID i PPID (PID roditeljskog procesa)
 - ▶ Različiti adresni prostor
 - ▶ Proces dete poseduje kopije svih resursa koje je proces roditelj koristio (copy – on – write)
- U slučaju uspeha u roditeljskom procesu vraća PID deteta a u procesu detete vraća 0. Time se na jednostavan način može odrediti da li kod izvršavaju proces dete ili proces roditelj.
- U slučaju greške vraća -1.

Sistemske pozivi

Tipičan način korišćenja

```
switch (cpid = fork())
{
    case -1:                // Greška
        perror("Funkcija fork nije uspela");
        exit(1);
    case 0:                 // Izvršava se proces dete
        continue_child();
        break;
    default:                // Izvršava se proces roditelj
        continue_parent(cpid);
}
```


Sistemske pozivi

PID tekućeg procesa

```
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>
pid_t getpid();
```

PID roditeljskog procesa

```
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>
pid_t getppid();
```


Sistemske pozivi

Suspendovanje izvršavanja procesa

```
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>
unsigned int sleep(unsigned int seconds);
```

Semantika

- Izvršavanje procesa se **suspenduje** zadati broj sekundi.
- Nakon isteka specificiranog vremena proces normalno **nastavlja svoje izvršenje** od **prve naredne linije koda**.

Sistemske pozivi

Završetak procesa

```
#include <stdlib.h>
void exit(int status);
```

Semantika

- **Završava se izvršavanje procesa** koji je pozvao funkciju:
 - ▶ zatvaraju se sve otvorene datoteke
 - ▶ oslobađa se zauzeta memorija
 - ▶ obaveštava se roditeljski proces i prosleđuje mu se exit kod
 - ▶ procesi deca za roditeljski proces dobijaju proces init (PID = 1)
- Nikad **ne dolazi do greške** prilikom poziva funkcije exit i funkcija ne vraća vrednost.
- Argument status definiše **exit kod procesa** (status kojim se završio).
- Uobičajeno je da 0 označava da se proces normalno završio a negativna vrednost da je došlo do greške.
- Ne postoji standardna lista statusa koji se mogu primenjivati.
- Status procesa se može dobiti korišćenjem wait funkcije.

Sistemske pozivi

Status procesa

```
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>
pid_t wait ( int *status-ptr )
pid_t waitpid ( pid_t pid, int *status-ptr )
```

Semantika

- Proces koji je pozvao funkciju se zaustavlja dok se ne završi proces dete.
- Funkcija **wait** zaustavlja proces dok se ne završi bilo koji proces dete, a funkcija **waitpid** dok se ne završi proces dete čiji je PID specificiran.
- Promenljiva **status-ptr** prihvata exit kod sa koji se završio proces dete.

Sistemske pozivi

Izvršavanje programa

```
#include <sys/types.h>
```

```
#include <unistd.h>
```

```
int execl(const char *path, const char *arg, ...);
```

```
int execv(const char *path, char *const argv[]);
```

```
int execlp(const char *file, const char *arg, ...);
```

```
int execvp(const char *file, char *const argv[]);
```

```
int execl(const char *path, const char * arg, ..., char *const envp[]);
```

```
int execve(const char *filename, char *const argv[], char *const envp[]);
```


Sistemske pozivi

Semantika

- Argumenti: putanja do izvršne datoteke, argumenti poziva programa i vrednosti environment promenljivih (SHELL sistemske promenljive)
- U slučaju uspeha funkcija se **ne vraća** u proces koji ju je pozvao (započinje izvršavanje novog programa):
 - ▶ **menja se kod procesa** koji je pozvao funkciju kodom iz izvršne datoteke koja se učitava
 - ▶ zadržavaju se vrednosti PID i PPID
 - ▶ zadržavaju se sve otvorene datoteke
- U slučaju greške funkcija vraća -1.

Sistemske pozivi

Greške

- Tipične vrednosti promenljive `errno` koje se mogu javiti u slučaju greške:
 - `EACCESS` – korisnik nem apriprivilegije da izvrši specificiranu datoteku
 - `ENOEXEC` – specificirana datoteka nije u izvršnom formatu

Argumenti

- Funkcija `execl` očekuje listu argumenata koja se završava sa `NULL`.
- Funkcija `execv` očekuje niz (vektor) argumenata.
- Prvi argument odgovara `argv[0]` i **mora** da bude ime programa koji se poziva.
- Funkcije `execlp` i `execvp` omogućavaju pretraživanje izvršnih datoteka u **PATH** putanji (ukoliko ime izvršne datoteke ne sadrži / a u suprotnom se ponašaju kao standardne `execl` i `execv` funkcije).
- Funkcije `execle` i `execve` omogućavaju specificiranje vrednosti environment promenljivih.

Sadržaj

- Procesi
- Sistemski pozivi za upravljanje procesima
- **Primer**
- Niti
- Sistemski pozivi za upravljanje nitima
- Primer

Primer

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
#include <unistd.h>

main ( )
{
    int  pid ;

    printf ("Ja sam originalni proces sa PID %d i PPID %d.\n", getpid ( ), getppid ( ) );

    pid = fork ( ) ;

    if ( pid != 0 )
    {
        printf ("Ja sam roditeljski proces sa PID %d i PPID %d.\n", getpid ( ), getppid ( ) );
        printf ("Pid procesa koji je moje dete je: %d\n", pid ) ;
    }
    else
    {
        sleep (4) ; // Da se osiguramo da roditeljski proces završi prvi
        printf ("Ja sam proces dete sa PID %d i PPID %d.\n", getpid ( ), getppid ( ) );
    }
    printf ("PID %d izlazi.\n", getpid ( ) );
}
```

Duplira se postojeći proces. Nakon ove linije roditelj i dete nastavljaju svoje izvršavanje.

PID je različit od nule. Ovaj deo koda izvršava roditelj.

PID je nula. Ovaj deo koda izvršava dete.

Primer

- Procesi
- Sistemski pozivi za upravljanje procesima
- Primer
- **Niti**
- Sistemski pozivi za upravljanje nitima
- Primer

Niti

Pojam

- **Niti (threads)** su u principu **delovi izvršenja jednog procesa**.
- Niti koje se izvršavaju u okviru jednog procesa **dele memoriju** i **moгу pristupati** zajedničkim globalnim promenjivima.
- Niti se izvršavaju paralelno, odnosno u različitim dodeljenim vremenskim intervalima na jednoprocesorskim sistemima ili stvarno istovremeno na višeprocesorskim sistemima.
- Potencijalne prednosti korišćenja niti su vremensko preklapanje izvršenja operacija koje su vremenski zahtevne. Na primer, ulazno/izlaznih operacija koje po principu zavise od sporih uređaja kod kojih bi procesor većinu vremena proveo čekajući i intenzivnih računskih operacija.

Niti

Razvoj višenitnih programa

- Za rad sa nitima **neophodno je uključiti** zaglavlje **<pthread.h>** u izvorni kod programa.
- Prilikom prevođenja programa neophodno je linkeru dodati opciju **–lpthread**.
- Komandna linija za prevođenje programa threads.c ima sledeći izgled:
`gcc threads.c -o threads -lpthread`

Sadržaj

- Procesi
- Sistemski pozivi za upravljanje procesima
- Primer
- Niti
- **Sistemski pozivi za upravljanje nitima**
- Primer

Sistemske pozivi

Kreiranje niti

```
#include <pthread.h>
int pthread_create ( pthread_t *threadhandle, pthread_attr_t *attribute,
                    void *(*start_routine)(void*), void *arg );
```

Semantika

- Funkcija započinje izvršavanje nove niti.
 - Argumenti:
 - *handle* novokreirane niti ukoliko se funkcija uspešno izvrši
 - argumenti za kreiranje niti (mogu imati NULL vrednost)
 - pokazivač na funkciju koja sadrži programski kod koji će niti izvršavati.
- Funkcija **mora** da **vraća void *** i da **ima jedan ulazni argument koji je void ***.
- pokazivač na ulazni argument niti

Sistemske pozivi

Čekanje niti

```
#include <pthread.h>
int pthread_join ( pthread_t threadhandle, void **returnvalue )
```

Semantika

- Nit koja je pozvala funkciju pthread_join se zaustavlja i čeka da se završi nit koja je završena svojim handle-om.

Sadržaj

- Procesi
- Sistemski pozivi za upravljanje procesima
- Primer
- Niti
- Sistemski pozivi za upravljanje nitima
- **Primer**

Primer

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
#include <pthread.h>
```

```
int glob_data = 5 ;
```

```
void * kidfunc(void *p)
{
```

Funkcija koju će nit izvršavati. Povratna vrednost je void *, ima jedan ulazni argument tipa void *.

```
    printf ("Nova nit. Globalni podatak je: %d.\n", glob_data) ;
    printf ("Nova nit. ID procesa je: %d.\n", getpid()) ;
```

```
    glob_data = 15 ;
```

```
    printf ("Ponovo nova nit. Globalni podatak je: %d.\n", glob_data) ;
}
```

```
main ()
{
```

```
    pthread_t kid ;
    pthread_create (&kid, NULL, kidfunc, NULL) ;
```

Kreiranje niti.

```
    printf ("Osnovna nit. Globalni podatak je: %d\n", glob_data) ;
    printf ("Osnovna nit. ID procesa je: %d.\n", getpid()) ;
```

```
    glob_data = 10 ;
    pthread_join (kid, NULL) ;
```

Čeka se kraj kreirane niti.

```
    printf ("Kraj programa. Globalni podatak je: %d\n", glob_data) ;
}
```